

Téma: **SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
Nemzetközi Gazdaságfejlesztés
és Külpolitikai Monitor**

Időszak: *2013. november*

Dátum: *2013. december 18.*

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú szerződés teljesítésére készült.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	1
A külkereskedelmi „keleti nyitás” az adatok tükrében.....	1
Befektetői hangulatbarométer.....	1
Tüntetések Ukrajnában	2
NEMZETKÖZI GAZDASÁGFEJLESZTÉS.....	3
A külkereskedelmi „keleti nyitás” az adatok tükrében	3
BEFEKTETŐI HANGULATBAROMÉTER	9
I. Gazdaságpolitikai döntések megítélése.....	9
II. Üzleti környezet változásai	13
Egyéb a vállalat szempontjából fontos megjegyzés, üzenet	14
KÜLPOLITIKA MONITOR	16
Tüntetések Ukrajnában	16
Oroszország szorításában	16
Ukrán-EU kapcsolatok	17
Politikai erőtér.....	17
Magyar-ukrán kétoldalú kapcsolatok.....	18
Összegzés	19

Vezetői összefoglaló

A külkereskedelmi „keleti nyitás” az adatok tükrében

A jelenlegi eseti tanulmány a Kormányprogramban meghatározott "keleti nyitás" eredményeiről készít számvetést. A cél az ország gazdasági kapcsolatainak megújítása, szélesítése volt, ami a Kelet felé való nyitást jelenti. A statisztikai adatok tükrében azt mondhatjuk, hogy a "keleti nyitás" eredményei már látszódnak a magyar külkereskedelem partnerszerkezetében, csökkent az uniótól való külkereskedelmi függésünk, nőtt a keleti piacok súlya, de még mindig csekély. További erőfeszítések szükségesek, hogy a fejlődő ázsiai piacokból profitálhasson a magyar export és a gazdaság. A termékszerkezeti vizsgálatok alapján – hasonlóan a globális exportunkhoz – kelet felé is főként feldolgozott termékeket és gépeket, szállítóeszközöket értékesítünk. 2009 és 2012 között a feldolgozóipari termékek felé tolódott a hangsúly, ami a terveknek megfelelő. A magyar mezőgazdaság – a tervekkel ellentétben – nem tudta megvetni lábát a keleti piacokon, így itt további kapcsolatépítésre és ösztönzőkre van szükség. A potenciális partnerek vizsgálata során arra a megállapításra jutottunk, hogy a fejlődő ázsiai régióból Indonézia, Malajzia és Vietnam érdemelnének kiemelt figyelmet a jövőben. Emellett a Közel-Kelet felé történő nyitás is megfontolandó.

Befektetői hangulatbarométer

A hangulatbarométer elemzés célja, hogy bemutassuk azokat a legfontosabb stratégiai döntéseket vagy döntés előtt álló ügyeket, amelyek hatással vannak a Magyarországon befektető és befektetni kívánó vállalatok beruházási, foglalkoztatási és termelési döntéseire. A nem csak stratégiai partnereknek, hanem hazai kkv-knak is kiküldött hangulat-barométer kérdőívre összesen 57 válasz érkezett. A következőkben ezeket a válaszokat foglaljuk össze. A hangulat-barométer mutató minden esetben –100 és +100 közötti értéket vehet fel.

Összefoglalóan elmondható, hogy a válaszadók az elmúlt hónapok fontosabb gazdaságpolitikai döntéseit vállalkozásukra nézve enyhén negatívan értékelik. A gazdaság helyzetét egyelőre inkább rossznak látják, de javulást vetítenek előre az elkövetkező három hónapra. Több az olyan vállalat, ami kapacitásbővítést tervez az elkövetkezendő három hónapban, mint ami leépítene. 10 olyan vállalat is volt, amely élt a lehetőséggel, hogy szöveges megjegyzést tehet a kérdőívhez. Ezek közül a legfontosabbak a következők: az egyik válaszadó a fordított adózás intézményének bizonyos értékhatár (például 10 millió forint) feletti bevezetését szorgalmazza, amellyel a hazai eszközbeszerzések aránya növelhető lenne, mert a cégek egy része az áfa megfinanszírozásának szükségessége miatt inkább külföldről szerzi be eszközeit. Egy másik válaszadó szerint a bankok megadóztatásával való kampányolás nem megfelelő, mert a bankok minden tranzakciós díjat áthárítottak a vállalkozásokra. Egy hazai kkv pedig az MNB Növekedési Hitelprogramjának a kis- és

mikrovállalkozások igényeire történő finomhangolását tartaná célszerűnek, akár magasabb kamatmarzs mellett is.

Tüntetések Ukrajnában

Lassan egy hónapja tartanak a tüntetések Ukrajnában, amelyet az idézett elő, hogy a Vilnusi Keleti Partnerség Csúcs előtt Viktor Janukovics elnök nem írta alá a társulási megállapodást az Európai Unióval, arra hivatkozva, hogy az negatívan érintené az ukrán-orosz kereskedelmi kapcsolatok alakulását. A mostani tüntetésekhez hasonló tömegek a narancsos forradalom óta nem voltak az utcákon Ukrajnában és továbbra is kérdéses mindez hova vezet, illetve milyen érdekek és szándékok rajzolódnak ki a felszín alatt. A tüntetések kapcsán egyértelműen kiderült, hogy Ukrajna már nem tudja azt a fajta külpolitikai manőverezést folytatni Brüsszel és Moszkva között ingadozva, melyet az eddigi két évben folytatott. Az egyre fokozódó pénzügyi nyomás és a tüntetések eszkalálódása miatt tehát a kormánynak és Janukovics elnöknek minél hamarabb megoldásokat kell találnia, melyek kihathatnak a Keleti Partnerség jövőjére és akár az európai energiaellátásra is.

Nemzetközi Gazdaságfejlesztés

A külkereskedelmi „keleti nyitás” az adatok tükrében

A mostani eseti tanulmány célja, hogy megvizsgálja egy a külkereskedelemmel kapcsolatos Kormányprogramban foglalt ígéret teljesülését. A 2010-es Kormányprogram részeként a Kormány vállalta az *ország gazdasági kapcsolatainak megújítását, szélesítését*.¹ Ebben az ígéretben az hangzik el, hogy új világgazdasági nyitásra van szükség, ami a Kelet felé való nyitást jelenti. A következőkben erre, mint a "keleti nyitás"-ra hivatkozunk. Itt elsősorban olyan fejlődő országok iránti nyitást értünk, mint Kína, Oroszország, India, valamint egyéb kelet-ázsiai gazdaságok. A Kormány meglátása szerint ezek a rendkívül dinamikusan fejlődő keleti országok komoly növekedési lehetőséget jelentenek a magyar gazdaság számára, amennyiben sikeres külkereskedelmi kapcsolatokat tudunk kiépíteni. A Kormány kiemeli célként a magyar mezőgazdasági termékek, a feldolgozóipar és a turizmus fontosságát.

A következőkben ezért először azt vizsgáljuk, hogy miként változott a magyar export, illetve import partnerszerkezete a második Orbán-kormány alatt. Kiindulópontként 2009-et vesszük alapul, és az adott témában rendelkezésre álló legfrissebb adatokat felhasználva napjainkig bezárólag vizsgáljuk, hogy a fent említett régió felé történő nyitás végbement-e. Ebben a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa lesz a segítségünkre. Ezen túlmenően azt is kutatjuk, hogy a "keleti nyitás" során elsősorban milyen ágazatok/termékek külkereskedelme vált intenzívebbé a célszágokkal. A külkereskedelmi mátrixokat szintén a KSH adataira építve vizsgáljuk meg. Végezetül az UNCTAD számításain alapuló mutatók segítségével áttekintjük, hogy mely dinamikusan fejlődő keleti országok importszerkezete tenné lehetővé a magyar export további fellendülését.

A magyar külkereskedelem és annak partnerszerkezetének vizsgálatakor a 2009 és napjaink között bekövetkezett strukturális eltolódásokat vizsgáljuk. A fókusz Kína, Oroszország és India, valamint ezek mellett az egyéb kelet- és délkelet-ázsiai fejlődő országok csoportja.²

A KSH adatai szerint 2009 és 2012 között a hazai import értéke közel 37, míg az export nagyjából 40 százalékkal emelkedett. Ez is jól mutatja, hogy a válság alatti kilábalás során javult az áruk külkereskedelmi aktívuma, ami így pozitívan járult hozzá a gazdaság növekedéséhez. Amennyiben csoportokra bontjuk a termékkereskedelmet, láthatóvá válik egy eltérő minta a vizsgált időszakban (lásd 1. ábra). Az EU-27-tel való kereskedelem esetében az áruimport növekedése dinamikusabb volt, mint az exportbővülés. Az EU-27-tel szemben fennálló termékgazdálkodási egyenlegünk tehát romlott a vizsgált időszak alatt. Ezzel

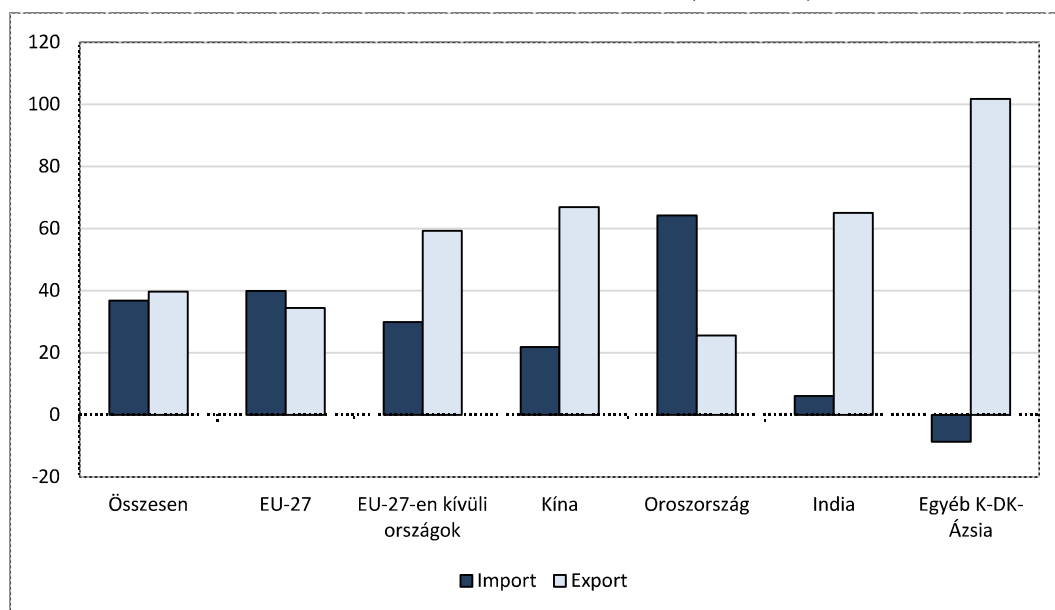
---

¹ A Nemzeti Együttműködés Programja, Irományszám H/47, 2010. május 22., 39. oldal

² A kelet- és délkelet-ázsiai térség országainak csoportját kutatásunkban a következők alkotják: Koreai Köztársaság, Indonézia, Malajzia, Thaiföld, Vietnam, Tajvan, Szingapúr.

ellentétben az EU-27-en kívüli országoknál közel kétszer olyan gyorsan bővült a kivitel, mint a behozatal. Ez jól mutatja, hogy az unión kívüli kereskedelem rendkívül fontos szerepet játszott ebben az időszakban. A "keleti nyitás" vonatkozásában az ázsiai kapcsolatból egyértelműen profitáltunk, míg Oroszországgal főleg az importteljesítmény emelkedett. Az egyéb kelet- és délkelet-ázsiai országokkal lebonyolított behozatal csökkent is, míg az áruexport értéke megduplázódott.

1. ÁBRA: A MAGYAR EXPORT ÉS IMPORT TERMÉKFORGALOM ÉRTÉKÉNEK VÁLTOZÁSA 2009 ÉS 2012 KÖZÖTT PARTNEREK SZERINTI BONTÁSBAN (SZÁZALÉK)

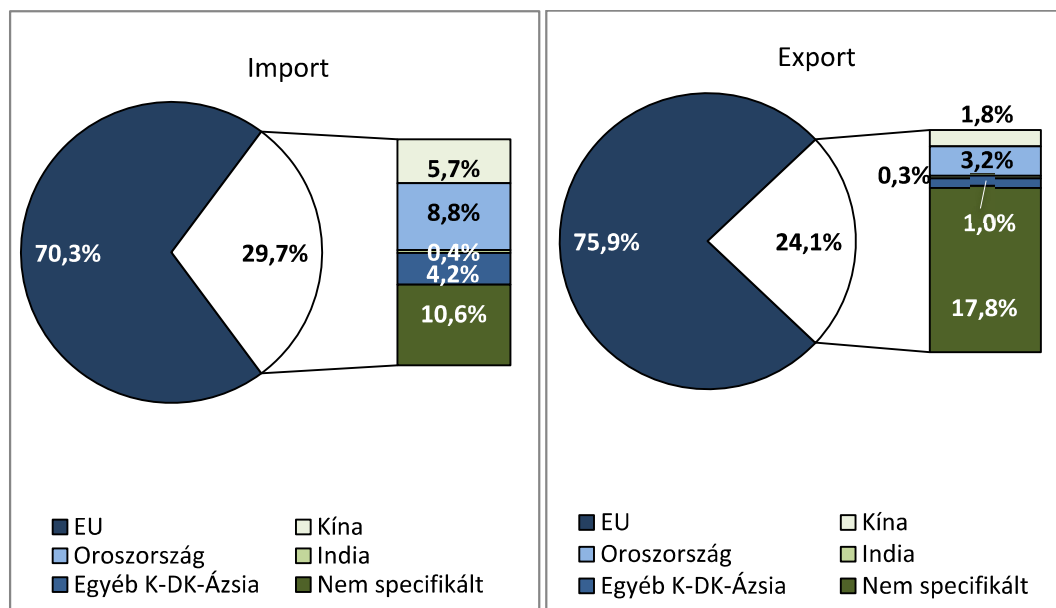
Forrás: KSH, Századvég-számítás

A fenti változások jól jelzik tehát, hogy a vizsgált 2009 és 2012 közötti időszakban valóban létrejött egy komolyabb piacnyitás az unión kívüli, valamint a keleti piacok felé. A válságot követő években is dinamikus fejlődő régióval való fellendülő kereskedelem (Oroszországot kivéve) egyértelműen hozzájárulhatott a magyar gazdaság kilábalásához.

A külkereskedelmi teljesítménynek nominális értékének, növekedésének vizsgálata mellett azonban sokatmondóbb a partnerszerkezet eltolódása. A nominális változásokkal összhangban megállapítható, hogy a magyar gazdaság importfüggősége növekedett az EU-val szemben, mivel 2009 és 2012 között közel 2 százalékponttal, 70,3 százalékra nőtt az uniós partnerek aránya behozatalban (lásd 2. ábra). Az idei első fél évben az arány nem változott. Ezzel szemben az export tekintetében csökkent az EU-függés, hiszen 79-ről 76 százalékra csökkent az uniós partnerek aránya a teljes exporton belül. Bár Magyarország recesszióból való kilábalása és az erősödő fejlett piaci kereslet nyomán 0,4 százalékponttal nőtt az arány a 2013. január–júniusi időszakban. Összességében azonban kijelenthető, hogy a második Orbán-kormány alatt sikerült valamelyest mérsékelni az exportpiacok uniótól való függését.

Az unión kívül piacokat vizsgálva a legfőbb importpartnerünk egyértelműen Kína és Oroszország, hiszen az EU-n kívüli termékbehozatal közel 50 százaléka ezekből az országokból érkezik. Kína befolyása azonban csökkent 2009 és 2012 között, 19,4 százalékra, miközben az orosz 30 százalékra emelkedett. A kivitel tekintetében pedig pont fordított folyamatok zajlottak le: Kínával erősödött a kapcsolat, az arány 7,3 százalékra nőtt, míg az orosz 13,3 százalékra zsugorodott. 2012-ben tehát ez a két hatalmas piac a magyar exporttermékek unión kívülre menő forgalmának ötödéért volt felelős.

2. ÁBRA: A MAGYAR ÁRUIMPORT ÉS ÁRUEXPORT SZERKEZETE 2012-BEN

Forrás: KSH, Századvég-számítás

Az India felé irányuló dinamikus exportbővülés sem tudott érdemi áttörést hozni: az unión kívüli kivitel csupán 1,1 százaléka köthető ide, ugyanannyi, amennyi 2009-ben is. A behozatalnak pedig 1,3 százaléka, ami 0,3 százalékponttal alacsonyabb a három évvel korábinál. Az egyéb kelet- és délkelet-ázsiai országok esetében a behozatalban betöltött szerepük több mint negyedével csökkent az EU-n kívüli piacokat nézve. Ez főként annak tudható be, hogy a szingapúri és dél-koreai gyártók a gyengülő globális konjunktúrával összhangban leépítették termelői kapacitásaikat, így az onnan érkező import is megcsappant. Az export ezzel szemben arányaiban emelkedett a régió felé, közel 1 százalékponttal, 4,3 százalékra nőtt a szerepük az unión kívüli csoportban.

A szingapúri és dél-koreai piacban egyébként továbbra is jelentős potenciált lát a Kormány, hiszen 2013 őszén mindkét országgal diplomáciai tárgyalások keretén belül erősítették meg a gazdasági kapcsolatokat fontosságát. A Samsung stratégiai partnerré lépett elő, míg Szingapúrban a magyar napok keretén belül segítették a kereskedelmi kapcsolatok fellendítését. Az ilyen jellegű kapcsolatépítés pedig elengedhetetlen, hogy rákapcsolódhassunk a dinamikus bővülő keleti piacokra.

A szolgáltatások aggregált exportjának tekintetében 2009 és 2012 között dinamikus, 39 százalékos emelkedést mértünk. A 30 legfőbb partner között Kína, Oroszország és a Koreai Köztársaság található. Az oroszok esetében közel harmadával csökkent a szolgáltatások exportja, a másik két piac felé való nyitás sikeresnek mondható: 74 és 84 százalékos bővülést regisztráltak. Ezzel a Koreai Köztársaság súlya 2,1 százalékra, Kínáé pedig 0,8 százalékra nőtt a 30 legfőbb partner között. Mindez azt jelzi, hogy a szolgáltatások, és főleg a turizmus területén további kapcsolatépítések révén fenntartható lehet a dinamikus bővülés.

A Kormányprogramban megfogalmazott elképzelés szerint a mezőgazdaság és a feldolgozóipar a két legfőbb ágazat, amelynek segítségével a "keleti nyitás" során exportpiacokat lehetne bővíteni. Vizsgálataink alapján ez csak részben valósult meg. A 3. ábrán is látható, hogy úgy általánosságban, mint a keleti partnereinknél, főként gépek és szállítóeszközök, valamint feldolgozott termékek exportjára specializálódtunk. 2009 és 2012 között megfigyelhető azonban egy eltolódás a feldolgozott termékek irányába. Ezen magyar termékek tehát utat törtek maguknak a keleti irányban. Ezzel ellentétben az élelmiszeriparban nem sikerült áttörést elérni. Ebben a tekintetben elhanyagolható partnernek számítanak az ázsiai országok (kivételek a Koreai Köztársaság)³. A mezőgazdaság területén tehát további fejlődés szükséges, amennyiben a hazai kiváló minőségű élelmiszerekkel meg szeretnénk ismertetni keleti partnereinket.

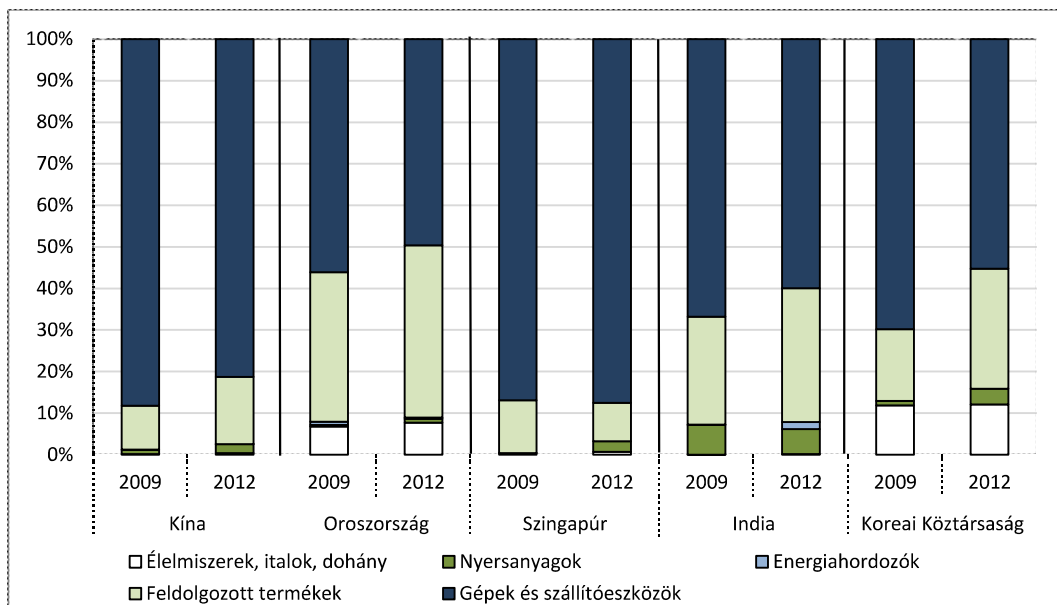
Érdekesség ugyanakkor, hogy India felé a legjelentősebb a nyersanyagexportunk (állati és növényi eredetű nyersanyagok, olajos magok és olajtartalmú gyümölcs). A többi ázsiai ország esetében is relatíve jelentősen nőtt a nyersanyagexport, ami főként a hazai gumigyártáshoz köthető: az elmúlt években két ázsiai cég (Bridgestone, Hankook) is komoly termelői kapacitásokat telepített Magyarországra.

---

³ A Koreai Köztársaságba irányuló mezőgazdasági exportunk döntő többsége hús és húskészítmény, illetve gabona és gabonakészítmény.

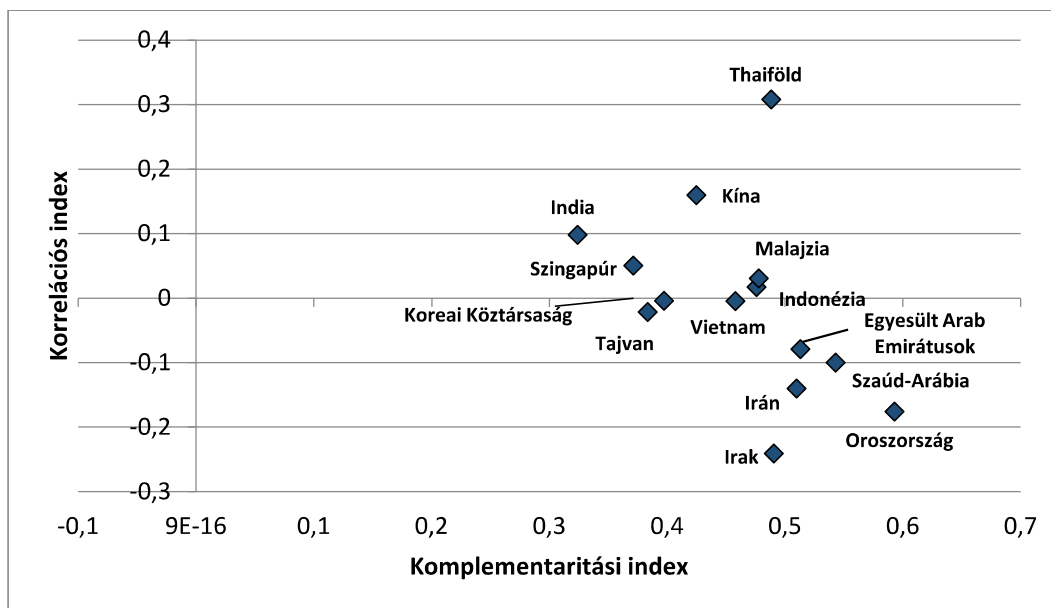
3. ÁBRA: A NÉGY LEGFŐBB FEJLŐDŐ ÁZSIAI PARTNERÜNK ÉS OROSZORSZÁG FELÉ IRÁNYULÓ MAGYAR EXPORT TERMÉKSZERKEZETE

Forrás: KSH, Századvég-számítás

Annak vizsgálatára, hogy mely országok számíthatnak a legfőbb potenciális exportpartnernek Magyarország számára, az UNCTAD kereskedelmi indikátorai szolgálhatnak segítségül. Az egyik ilyen az úgynevezett komplementaritási index. Ez megmutatja, hogy egy ország termékek szerinti exportszerkezete mennyiben hasonló más ország importszerkezetéhez. A mutató értéke 0 és 1 közé eshet, ahol utóbbi jelenti a tökéletes partnert. Ez alapján Magyarország legfőbb potenciális partnerei a régiós országok, hiszen mindegyik esetében a 2012-re vonatkozó számítások alapján 0,6 feletti az indikátor értéke. A "keleti nyitás" országai közül Oroszország a 9. legmagasabb, 0,59-os mutatóval bír. Thaiföld, Malajzia és Indonézia esetében beszélhetünk még jelentős exportpotenciálról, mivel relatíve magas az indikátor. Ezen országok számítanak potenciális legjobb keleti partnernek, így feljűk lehet sikeresebb a nyitás. Ugyanakkor a mutatók alapján kirajzolódik egy másik régió is: a Közel-keleti országok (Szaúd-Arábia, Egyesült Arab Emírátságok, Irán, Irak), ahol 0,51 körüli a mutatók értéke. A "keleti nyitás" országai közül azonban India nem számít jó partnernek, így nem meglepő, hogy nem sikerült érdemben javítani a kereskedelmi kapcsolatainkat.

4. ÁBRA: AZ UNCTAD KOMPLEMENTARITÁSI ÉS KORRELÁCIÓS MUTATÓI 2012-BEN⁴

Értelmezés: Az ábrán dél-keleti irányban haladva találhatóak a jobb potenciális partnerek. Forrás: UNCTADStat

Az UNCTAD egy másik mutatója, a kereskedelmi korrelációs indikátor azt számszerűsíti, hogy az egyes országok exportspecializációja/fogyasztási szerkezete mennyire hasonló. A mutató értéke -1 és 1 közé eshet. A nagyobb pozitív érték azt jelenti, hogy adott országok a világpiacon versenytársai egymásnak, míg a nagyobb negatív érték azt sugallja, hogy más termékek exportálására/fogyasztására specializálódtak az országok, ebből fakadóan pedig természetes kereskedelmi partnerei lehetnek egymásnak. Ezen mutató alapján nagyobb negatív értékekkel a Közel-keleti országok bírnak (lásd 4. ábra), míg a kelet- és délkelet-ázsiai fejlődő országok közül Vietnam és a Koreai Köztársaság tekinthető potenciális partnernek. Ezzel szemben Kína és Thaiföld mutatói azt sugallják, hogy inkább versenytársakról van szó, mint potenciális kereskedelmi partnerekről.

⁴ A tengelyeket az adott mutató szerint számított minimum-maximum értékek szerint állítottuk be. A komplementaritási indexben a Marshall-szigetek értéke 0, Mexikóé 0,68. A korreláció mutató minimuma $-0,25$ (Mongólia), maximuma 0,37 (Csehország).

Befektetői hangulatbarométer

1. Gazdaságpolitikai döntések megítélése

Történt-e az elmúlt hónapban olyan gazdaságpolitikai változás, amely Ön szerint érintette vállalkozásának üzleti kilátásait?

A válaszadó 57 cég közül 38 (67%) érezte úgy, hogy történt a vállalkozás üzleti kilátásait is befolyásoló gazdaságpolitikai döntés az elmúlt hónapokban (október–november). A fennmaradó 19 cég közül 18 (32%) gondolta, úgy hogy nem hoztak ilyen jellegű gazdaságpolitikai döntéseket, egy cég pedig nem adott választ erre a kérdésre.

A kérdőívben az elmúlt hónapok gazdaságpolitikai döntései közül a következő hat fontosabb döntést emeltük ki: újabb általános rezsicsökkentés (2013. novembertől), minimálbéremelés, sertésáfa csökkentése, pénztárgépek NAV-hoz történő bekötése (végleges határidő kitűzése), a tranzakciós illeték után a bankrendszerre kirótt pótbefizetések, és a hitelezési környezet alakulása. A válaszadók 1-től 5-ig terjedő skálán választhatták ki, hogy a változás javított vagy rontott üzleti kilátásain, esetleg semleges hatást fejtett ki azokra. (1=nagyon rontott, 2=rontott, 3=semleges, 4=javított; 5=nagyon javított)

a) 2013. novemberi rezsicsökkentés

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	4	11%
2= rontott	5	13%
3= semleges	9	24%
4= javított	4	11%
5= nagyon javított	1	3%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	1	3%
nem érvényesítették a szolgáltatók	1	3%
nem válaszolt	13	34%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:⁵		-9,21

b) Minimálbéremelés

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	0	0%
2= rontott	15	39%
3= semleges	12	32%

⁵ Súlyozás: 1= -100; 2=50; 3=0; 4= 50; 5= 100; egyéb= 0

4= javított	1	3%
5= nagyon javított	2	5%
nem válaszolt	3	8%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	5	13%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:		-13,16

c) Sertés áfa csökkentése

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	2	5%
2= rontott	1	3%
3= semleges	20	53%
4= javított	0	0%
5= nagyon javított	1	3%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	0	0%
nem válaszolt	13	34%
nem érinti	1	3%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:		-3,95

d) Pénztárgépek NAV-hoz történő bekötése

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	5	13%
2= rontott	1	3%
3= semleges	18	47%
4= javított	2	5%
5= nagyon javított	0	0%
nem válaszolt	8	21%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	3	8%
nem érinti	1	3%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:		-11,84

e) A tranzakciós illeték után a bankrendszerre kirótt pótbefizetések

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	7	18%
2= rontott	16	42%
3= semleges	2	5%
4= javított	1	3%

5= nagyon javított	3	8%
nem válaszolt	7	18%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	2	5%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:		-30,26

f) A hitelezési környezet alakulása

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
1= nagyon rontott	2	5%
2= rontott	5	13%
3= semleges	10	26%
4= javított	7	18%
5= nagyon javított	2	5%
nem válaszolt	9	24%
nem jelölte, milyen mértékben befolyásolta	2	5%
nem érinti	1	3%
Összesen:	38	100%
Befektetői hangulatindex:		+5,26

A rezsicsökkentést a válaszadó cégek a helyzetükre nézve enyhén negatívan értékelik (-9,21), ami betudható annak, hogy a lakosság számára kedvező döntések kompenzációjaként a vállalatok rezsije növekedett. A minimálbéremelés értelem szerűen ugyancsak rontott a megkérdezett vállalatok befektetői hangulatán (-13,16), a sertésáfa csökkentését szintén enyhén negatívan élték meg (-3,95). Az eredmény feltételezhetően arra utal, hogy a cégek az iparágukon kívül eső cégeknek juttatott kedvezményeket rájuk kirótt teherrel látják kompenzálhatónak, és például a sertésáfa csökkentésénél sem számolnak a hosszú távú, nemzetgazdasági szinten jelentkező pozitív hatásokkal, hanem a rövid távú fiskális hatásokra koncentrálnak. Ez a gondolatmenet érvényesül a tranzakciós illeték után a bankrendszerre kirótt pótbefizetések kapcsán is. A megkérdezett vállalatok – amelyek közül egy sem banki szereplő – igen szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy a bankok nem hárítják tovább a rájuk kirótt terheket (-30,26). A hitelezési környezet változását, ami részben az MNB Növekedési Hitelprogramjának, részben a fokozatos kamatcsökkentésnek köszönhetően javult, pozitívan értékelik (+5,26).

Arra a kérdésre, hogy milyen egyéb más gazdaságpolitikai döntés befolyásolta a vállalkozás üzleti kilátásait, négy válasz érkezett. Az első az egészségügyi intézmények adósságának részbeni vagy teljes kiegyenlítését tartja fontosnak; ez az intézkedés egyértelműen javított a válaszoló cég üzleti kilátásain. A második válasz a pályázati pénzek kifizetését említi, ami szintén nagyon kedvezően befolyásolta vállalkozásának helyzetét. A

harmadik válasz a dohányértékesítés negatív hatására hívja fel a figyelmet. A válaszoló vállalkozás megemlíti, hogy forgalma ötödével esett vissza annak következtében, hogy nem forgalmazhat dohányárut. A negyedik válaszadó szerint az elmúlt hónapok gazdaságpolitikai intézkedései összességében negatívan érintették a kkv-kat, mivel azok szerinte bár a szektornak lettek címezve, de elsősorban a közepes és nagyvállalatoknak kedveznek.

„Milyennek ítéli meg a magyar gazdaság jelenlegi helyzetét? Milyennek látja a magyar gazdaság helyzetét a következő 3 hónapban?”

A magyar gazdaság jelenlegi helyzete			A magyar gazdaság helyzete a következő három hónapban		
Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás	Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
Jó	2	4%	Javul	17	30%
Közepes	32	56%	Stagnál	33	58%
Rossz	23	40%	Romlik	7	12%
Összesen:	57	100%	Összesen:	57	100%
Befektetői hangulatindex: ⁶		-36,84	Befektetői hangulatindex:		+17,54

A magyar gazdaság jelenlegi helyzetét a megkérdezett vállalatok rossznak ítélik (-36,84), ugyanakkor úgy vélik, hogy a gazdaság helyzete az elkövetkező három hónapban javulni fog (+17,54).

„Változott-e anyacége megítélése az elmúlt hónapban Magyarországgal, a Magyar Kormányval kapcsolatban?”

A kérdőívet kitöltő 57 vállalkozásnál a legtöbb, összesen 41 (72%) esetben nem változott az anyacég megítélése Magyarországgal kapcsolatban. Két vállalkozás esetében javult az anyacég megítélése, ami az egyik esetben a már fent is említett egészségügyi intézmények adósságrendezésének köszönhető, míg a másik esetben a leányvállalat jelentős forgalomjavítása okozta az anyacég megítélésének pozitív irányú változását. Negatív irányba 9 vállalkozás anyacégének a megítélése változott, öt cég az okokat is megnevezte, amelyek a következők: kiszámíthatatlan kimenetelű hatósági eljárások; rezsicsökkentés, „visszaállamosítás”; a pénztárgépek NAV-hoz való bekötésével kapcsolatos anomáliák; a bankok negatív hitelezési morálja. Öt cég nem adott választ erre a kérdésre. Az erre a kérdésre adott válaszokat tekintve összességében -12,28-as befektetői hangulatindex adódik.

„Mi az Ön szakmájában dolgozó pályatársak általános véleménye a gazdaság helyzetéről és a helyzet javítását célzó gazdaságpolitikai intézkedésekről?”

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
Jó	2	4%
Közepes	23	40%

⁶ Súlyozás: Jó/Javul= 100; Közepes/Stagnál= 0; Rossz/Romlik= -100

Rossz	31	54%
Nem válaszolt	1	2%
Összesen:	57	100%
Befektetői hangulatindex:		-50,88

Amikor arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadókéhoz hasonló cégek és végzettségűek hogyan ítélik meg a gazdaság helyzetét és az azt javítani szándékozó gazdaságpolitikai intézkedéseket, meglehetősen kedvezőtlen válaszokat kaptunk (-50,88).

II. Üzleti környezet változásai

„Milyennek látja vállalkozása helyzetét az elkövetkező 3 hónapban?”

Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
Javul	12	21%
Stagnál	33	58%
Romlik	12	21%
Összesen:	57	100%
Befektetői hangulatindex:		0,00

A vállalkozás helyzetének változását firtató kérdésünkre az átlag pontosan nullára jött ki.

„Megrendeléseinek állománya hogyan alakult az elmúlt hónapban a szokásoshoz képest? Várhatóan hogyan alakul a cégnél foglalkoztatottak létszáma a következő 3 hónapban? Tervez-e kapacitás-változtatást az elkövetkezendő 3 hónapban? (Tervez-e beruházást vagy leépítést?)”

Megrendelések alakulása az elmúlt hónapban			Foglalkoztatottak számának várható alakulása a következő 3 hónapban			Várható Kapacitás-változtatás a következő 3 hónapban		
Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás	Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás	Válaszlehetőségek	Válaszadó cégek száma	Százalékos megoszlás
Növekedett	12	21%	Növekszik	7	12%	Bővítés	12	21%
Stagnált	28	49%	Nem változik	38	67%	Nem várható	39	68%
Csökken	17	30%	Csökken	12	21%	Szűkítés	6	11%
Összesen:	57	100%	Összesen:	57	100%	Összesen:	57	100%
Befektetői hangulatindex:		-8,77	Befektetői hangulatindex:		-8,77	Befektetői hangulatindex:		+10,53

Érdekes módon, bár a megkérdezett vállalkozások rendelésállománya az elmúlt hónapban csökkent (-8,77) és a következő három hónapban a foglalkoztatottak számának enyhe csökkenése várható (-8,77), mégis a vállalkozások, ha csekély mértékben is, de kapacitásbővítésben gondolkodnak (+10,53). Ebből azt a következtetést vonjuk le, hogy közép és hosszú távon a gazdasági helyzet javulására számítanak.

Egyéb a vállalat szempontjából fontos megjegyzés, üzenet

A kérdőívhez szöveges megjegyzést összesen 10 vállalat fogalmazott meg. A válaszok összefoglalásánál a konkrétabb javaslatoktól haladunk az általános megállapítások felé.

1. A fordított adózás intézményének bizonyos értékhatár (például 10 millió forint) feletti bevezetését szorgalmazza, az ugyanis mindenképpen gazdaságélénkítő hatású lenne, hiszen a termelő eszközök esetén több cég is inkább belföldről szerezne be akkor gépeket. „Olyan nagy gépi beruházások esetén, amely cégünknel is történt és történik az elmúlt évben (nettó 25 millió forint értéktől a nettó 300 millió forint értékig), fontos szempont volt, hogy kizárólag külföldi partnerektől szerezzük be az eszközöket, mert az áfát meg kell finanszírozni ellenkező esetben.”
2. A bankok megadóztatásával való kampányolás nem megfelelő, mert a bankok minden tranzakciós díjat áthárítottak a vállalkozásokra, akiknél ez milliós nagyságrendű többlet pénzügyi műveleti költséget jelent. Véleménye szerint a befolyt tranzakciós díjakat azon felelőtlenül gazdálkodó önkormányzatok megmentésére fordítják, akik ezeket az összegeket sok százmilliárd forintos megalapozatlan beruházásokra fordították. „Ne a vállalkozások pénzén töröljenek el adósságokat!” A válaszadó szerint nagyon rossz üzenet a vállalkozói szektor felé, hogy nem érdemes nyereségesnek lenni és fizetni a hiteleket, mert ebből konszolidálják a rosszul gazdálkodó önkormányzatokat. A válaszadó szükségesnek tartotta hozzáfűzni, hogy 23 éve jobboldali vállalkozást vezető cégtulajdonos.
3. Javaslat érkezett az MNB Növekedési Hitelprogramjának az átalakítására is. Az MNB NHP-t szükséges volna a kv-k számára 4–5% kamatmarzs mellett testhez igazítani. Ugyanis a válaszadó szerint a bankszektor eddig döntően a közép- és nagyvállalatokat finanszírozta a 2,5 százalékos kockázati felár mellett. Az NHP egyik idei tervezett változtatása, hogy az egy ügyfél/ügyfélcsoport felé kihelyezett összegét 3 Mrd Ft-ról 10 Mrd Ft-ra növeli, inkább a nagy egyösszegű kihelyezéseknek kedvez, ami ugyan felpörgetheti a gazdaságot, de nem a mikro- és kisvállalkozások finanszírozásáról szól. Véleményünk szerint ez a kérdés további vizsgálatot igényel, mindenesetre a válaszadó érdekes vizsgálendő hipotézist vet fel. Azt hozzá kell tennünk ugyanakkor, hogy az MNB NHP kiterjesztése folytán már őstermelők és családi vállalkozók is igényelhetnek hitelt a program keretében, ami legkevesebb 500 ezer fővel bővíti a hitelre jogosultak körét.
4. „A dohányértékesítés megszüntetése miatt a forgalom 1/5-ét elveszítettük. Több dolgozót el kellett – és el kell bocsájtani.”
5. Megjelent a válaszok között az elmúlt hetek egyik legakutabb tematizációs kérdése is: „Az áfacsalás megakadályozásának hiánya jelentős versenyképességi problémát okoz, mely a cég jövőbeli megszűnését is okozhatja.”

6. Az egyes kormányzati döntéseknél több figyelmet kellene fordítani hatástanulmányok készítésére, jelenleg úgy érzi, hogy bizonyos nagy horderejű döntések ad hoc jelleggel születnek.
7. „Változatlanul nem folyik a szakmával érdemi konzultáció; az energiahatékonyság ügyében nincs előrelépés; a tervezett programok nem hatékonyak.”
8. „Kellő ráhatás a bankokra, hogy a vállalkozó is ember, és nem annak a vállalkozásnak kell pénzügyi segítség, akinek amúgy is vannak forrásai, hanem azoknak akik, sajnos önhibájukon kívül, napi likviditási problémákkal küzdenek. Növekedő bér- és járulék költségek, csökkenő forgalom, nagymértékű elszegényedés.”
9. „Az élőmunkára rakódó terheket érdemes lenne csökkenteni (SZJA stb.)”
10. „Fontos a kiegyensúlyozott gazdaságpolitika, több figyelmet kell fordítani a kis-, és középvállalkozások, valamint az ország magját alkotó középréteg megerősítésére.”

Külpolitika Monitor

Tüntetések Ukrajnában

Ukrajnában november 21. óta többtízezres tüntetések zajlanak. A kijevi utcákon tartózkodó ellenzéki tüntetők a kormány lemondását és az európai társulási szerződés megkötését követelik. A megmozdulások gyújtópontja az volt, hogy Viktor Janukovics államfő november 21-én egy héttel a Vilnusi csúcs előtt bejelentette, hogy Ukrajna leállítja a társulási tárgyalásokat az Európai Unióval. Erre az ügyre sikerült ráhúzni azt a fajta elégedetlenséget, amely több éve jelen van az ukrán társadalomban.

A legégetőbb problémák a gazdasági nehézségek mellett a korrupció kérdése és a tiszta választások. A társadalom egy része pedig az európai integrációtól azt várja, hogy az választ ad problémáikra, valamint előmozdítja a jólét megerősödését és európai munkalehetőségekkel segíti majd őket.

A tüntetések hetek óta tartanak, és a feszültség egyre erősebb, sokan a 2004-es „narancsos forradalomhoz” hasonlónak tekintik a mostani eseményeket. A fő kérdés, hogy mindez hogyan fog lezajlani, azonban az sem mellékes, hogy a felszín alatt a jelenlegi események mit jelentenek, miként értelmezhető az egyre radikalizálódó tüntetéssorozat.

A következő tanulmányban arra keressük a választ, hogy melyek a jelenlegi ukrainai tüntetések kiemelt aspektusai, miként értelmezhetőek az ország jövőjét tekintve a mostani események, illetve mi várható az ukrán-EU kapcsolatok illetve az ukrán-orosz kapcsolatok jövőjét tekintve.

Oroszország szorításában

Az orosz vezetés már évek óta olyan gazdasági és kereskedelmi nyomást helyezett Ukrajnára, amely szinte húsbavágóan érintette az országot. Az ukrán külkereskedelem egyharmadát oroszországi gazdasági kapcsolatai teszik ki.⁷ Az utóbbi években azonban Oroszország olyan mértékű vámokat vetett ki az Ukrajnából érkező termékekre, melynek köszönhetően nagymértékben csökkent a kereskedelem mértéke a két ország között, nem mellékesen jelentős mértékben hozzájárulva az ukrán export csökkenéséhez.

A legfontosabb tényező az ukrán-orosz kapcsolatokban, az energia-ellátás kérdése. A gázárak beharangozott jelentős csökkentése olyan engedmény Ukrajna számára, mely akár még a Vámunióba való belépés eshetőségét is képes lenne megalapozni. A putyini vezetés részéről

---

⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>

mindezek pedig nem is tekinthetők igazi kedvezménynek, hiszen csak a korábban általuk meghozott szigorításokat oldják fel. Az eddigi ukrán külpolitikából pedig egyértelműen kiderült, hogy Ukrajna célja úgy manőverezni, hogy semmiképp se kelljen belépnie az Eurázsiai Unióba.

Oroszország számára az EU által meghirdetett Keleti Partnerség stratégiai vereség, az orosz érdekszféra szűkülése a régióban. Nagyhatalmi logikát követve gazdasági nyomással, vámháborúval, indokolatlan állat- és növény-egészségügyi szankciókkal, csökkentett kőolaj- és gázárakkal, valamint kedvező hitelekkel próbálja eltéríteni évek óta a Keleti Partnerség országait, különösen Ukrainát az európai orientációtól és rábírní az eurázsiai integrációhoz történő csatlakozásra.

Ukrán-EU kapcsolatok

Számos elemző szerint a mostani események felfoghatók Európa jövőbeli határainak kérdéseként is. Az Európai Uniót ugyanaz a cél vezérli, mint Moszkvát. Az eddigi küzdelemben úgy tűnik, hiába tudott korábban az Európai Unió különböző kedvezményeket tenni Ukrajna számára, mára ezek a lehetőségek kiüresedtek ahhoz, hogy társulási megállapodás jöjjön létre. Az Európai Unió gyengébbnek mutatkozott, hiszen Oroszországgal ellentétben nem gyakorol nyomást Ukrainára és anyagi kompenzációt sem tud felajánlani Ukrajna számára. A német külpolitika már az események kezdetekor egyértelműen kiállt a jelenlegi kormányfő egyik kihívója a korábbi profi ökölvívó Vitalij Klicskó mellett.⁸ Az Európai Unió részéről a gyengébb pozíció érthető, hiszen jelenleg bizonyosan nincs meghatározott forgatókönyv arra nézve, hogy a Keleti Partnerség országainak integrációjával mi történjen. Nincs biztosíték arra nézve, hogy a társulási szerződés megkötése után hova és milyen mértékben tudna előrébb lépni az integráció lépcsőfokán Ukrajna. Másik fontos aspektus, hogy a német külpolitika számára nagyon fontos, hogy a német-orosz kétoldalú kapcsolatok kielégítőek maradjanak. Főleg, ha arra gondolunk, hogy a Déli Áramlat kiépítése körül így is egyre inkább erősödnek a konfliktusok Oroszország és az Európai Unió között.

Politikai erőtér

A jelenlegi eseményekkel kapcsolatban sok a bizonytalanság, nem tudni, hogy a jövő évi választásokkal kapcsolatban milyen előrejelzések várhatóak, hiszen annak ellenére, hogy 2004 óta a társadalom problémáit nem sikerült orvosolni, tehát az elégedetlenség megmaradt, nincs olyan erős ellenzéki személy vagy tömörülés, aki fel tudna lépni. Az ukrán ellenzék, ha csak arra gondolunk, akik az utcán vannak, nagyon töredezett. Az utcákon

---

⁸<http://www.spiegel.de/politik/ausland/ukraine-merkel-will-klitschko-zum-praesidenten-aufbauen-a-937853.html>

jelenleg ott van a Vitalij Klicskó vezette magát modern európai pártnak nevező *Udar* párt, ott van Timosenkoék párta és a szélsőséges megnyilatkozásairól híres Oleh Tyahnybok által vezetett radikális *Szabadság Párt*.⁹ Akár még az ország jövőjét illető alapkérdésekbe sincs meg tehát az ellenzéki egység. És pont ez az, amiben a legfőbb különbség figyelhető meg a narancsos forradalom és a mostani események között, hiszen akkor volt olyan politikai vezető, aki a tüntetések élére tudott állni és képviselni tudta a tüntetők érdekeit. Még az európai társulási szerződés egyik fő kritériumát, tehát a korábbi kormányfő, Julia Timosenko kiszabadulását és ezzel pártjának megerősödését sem egységesen ítélik meg a különböző ellenzéki csoportok. A másik fontos aspektus, hogy hiába követelnek az utcákon sokan előrehozott választásokat, jelenleg nincs legitimnek tekinthető hatalomváltási alkalom. A választások nem most lesznek, és jelenleg az Azarov-kormány a ciklus közepénél tart. Összességében tehát jelenleg nincs igazi választási helyzet és a mostani körülmények mellett a kormánynak nincs is ellenzéki alternatívája. Viktor Janukovics államfő ellen másodszor vonulnak ezek az utcán és annak ellenére, hogy nincs igazán erős kihívója ki kell emelni, hogy a kormány sem egységes és a tüntetések további fokozzák az amúgy is jelenlévő belső ellentéteket.

Magyar-ukrán kétoldalú kapcsolatok

Magyarország számára a Keleti Partnerség országai, ezek közül is Ukrajna nemzetpolitikai céljainknak megfelelően kiemelkedően fontos. Nem mellékesen Ukrajna és Moldova a hazai Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés két célországa. Ezen belül a fő projektek a politikai és gazdasági stabilitás erősítése céljából a demokrácia és a jó kormányzás, illetve a gazdaság-fejlesztés támogatására irányulnak.¹⁰ Magyarország számára sok szempontból elsődleges prioritás, hogy ezek az országok elinduljanak a demokratizálódás útján, az euroatlanti

---

⁹ <http://en.svoboda.org.ua/>

¹⁰ Ukrajnával projekt-alapú NEFE együttműködést folytatunk. 2003 óta összesen 37 projektet valósítottunk meg 212,4 millió HUF (965 ezer USD) értékében. Projektjeink elsősorban a szociális és egészségügyi szolgáltatások fejlesztésére, a környezetvédelemre, az oktatási és kulturális lehetőségek bővítésére és a civil társadalom megerősödésének támogatására koncentráltak. Az országon belül – nemzetpolitikai törekvéseinkkel összhangban – kiemelt célterületünk Kárpátalja, ahol az ungvári és a beregszászi konzulátussal együttműködésben dolgozunk.

Kiemelendő a Keleti Partnerség keretében Kárpátalján és Nyugat-Ukrajnában 2012-ben megvalósított egymillió USD értékű energiahatékonyságot célzó projektsorozat, amelynek során alsó, közép- és felsőfokú oktatási intézmények, óvodák, egészségügyi, kulturális, szociális és egyházi intézmények fűtési rendszerének korszerűsítésére, került sor. A projekt hozzájárulást jelentett Ukrajna alacsonyabb szén-dioxid kibocsátást célzó törekvéseihez, másfelől pedig a Magyarország által az ENSZ keretében vállalt nemzetközi klímafinanszírozási kötelezettségvállalások teljesítéséhez.

integráció révén. Ennek ellenére ki kell emelni, hogy a jelenlegi kormánnyal kiegyensúlyozott kapcsolatokat ápolunk. Mind gazdasági, mind politikai, mind kulturális tekintetben dinamikus fejlődés volt megfigyelhető az elmúlt években a kétoldalú kapcsolatokat tekintve. Annak ellenére, hogy az Azarov-kabinet alatt alapvetően megfelelően tudta a magyar külügy a kárpátaljai magyarság érdekeit képviselni, ki kell emelni, hogy mind nemzetpolitikai mind külpolitikai értelemben fontos számunkra Ukrajna és a Keleti Partnerség további országainak európai integrációs törekvése.

Bár Magyarország számára az ukrán társulási szerződés megkötése kifejezetten nagy gazdasági és egyéb előnyökkel járt volna, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a politikai pragmatizmus jegyében mindenképp törekednünk kell arra, hogy a kárpátaljai magyarok érdekeit képviselve olyan stabil helyzet jöjjön létre, melyben az eddigi javuló tendencia folytatható legyen a kétoldalú kapcsolatokban.

Összegzés

A jelenlegi kijevi eseményeknek több olvasata van, és ahogy a mostani orosz-ukrán megállapodással kapcsolatban kiderült nem tudni pontosan milyen szempontok játszzák a főszerepet a háttérben. Ami bizonyosan állítható, hogy az Európai Unió nem áll nyerésre a jelenlegi küzdelemben és annak ellenére, hogy felfogható mindez nagyhatalmi játszmának az EU és Oroszország között, látható, hogy Oroszország számára Ukrajna valóban elsődleges kérdés, míg Brüsszel számára csak egy a sok megoldatlan probléma közül. Kijelenthető, hogy az elmúlt két évben Ukrajna részéről alkalmazott köztes állapot a külpolitikában nem alkalmazható tovább a Brüsszel-Moszkva hatalmi harc relációjában és ezt Janukovicsék is tudják.

Fontos megemlíteni, hogy a tüntetők jelentős része mást vár a társulási szerződés megkötésétől, és az „Európához tartozás” kérdése sokkal inkább politikai kérdés, mintsem gazdasági. A valóságban a társulási szerződés alá írása csupán gyújtópontként hívta életre, az amúgy is jelenlévő társadalmi problémákat, becsatornázza az összes társadalmi elégedetlenséget.

Ami bizonyos, hogy az ukrán vezetés nem akar társulási szerződést kötni az Európai Unióval és nem akar a „Szovjetunió” csúfolt Oroszország, Fehéroroszország, Örményország, Kirgizisztán, Tádzsikisztán és Kazahsztán alkotta vámunió tagja sem lenni. Kijev számára azonban az orosz engedmények életbevágó fontosságúak,¹¹ hiszen Ukrajnának nagyon komoly pénzügyi segítségre van szüksége gazdasági problémáinak megoldására, amelyet ez

---

¹¹<http://www.nytimes.com/2013/12/18/world/europe/russia-offers-ukraine-financial-lifeline.html?pagewanted=2& r=1>

által megkaphat Moszkvától. A leginkább lényeges kérdés tehát jelenleg az, hogy ha nem a Vámunió miatt, akkor miért vonta vissza Vladimir Putyin a korábbi megszorításokat.